

ศึกษาวิเคราะห์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตามแนวสุนทรียศาสตร์

An Analytical Study of the Phra That Luang

Vientiane Pagoda based on Aesthetics

พระอานนท์ กิตติสมปนโน (ไชยสร)

Phra Anonh Kittisampanno (Xaiyasone)

กฤตสุขชิน พลเสน

Kitsuchin Ponsen

บัณฑิตวิทยาลัยวชิรญาณวโรรส มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Vajirananavarorasa Graduate school, Mahamakut Buddhist University

E-mail: anonh.xai@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received) : 4 สิงหาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 สิงหาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ 2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ 3. เพื่อวิเคราะห์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลวิจัย พบว่า 1. แนวคิดและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ กระบวนการทางจิตใจที่เกี่ยวข้องในการรับรู้ความงาม แบ่งออกเป็น 4 ทฤษฎีหลัก คือทฤษฎีแบบจิตวิสัย ทฤษฎีแบบวัตถุวิสัย ทฤษฎีแบบสัมพัทธวิสัย ทฤษฎีพุทธสุนทรียศาสตร์ 2. เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประตูชัย พระธาตุหลวงแห่งนี้ถือเป็นศาสนสถานที่สำคัญที่สุดของประเทศลาว เป็นสัญลักษณ์ประจำชาติ และยังแทนความเป็นเอกราชและอำนาจอธิปไตยของประเทศลาว พระธาตุหลวงนี้สร้างขึ้น ในศตวรรษที่ 16 พระธาตุหลวงองค์นี้มีรูปทรงที่ไม่เหมือนกับองค์อื่น ๆ เป็นการผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมในพระพุทธศาสนากับสถาปัตยกรรมของอาณาจักร 3. ด้านสุนทรียศาสตร์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เป็นสถานที่สำคัญที่มีคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง มีความงดงามตามแนวสุนทรียศาสตร์ สำหรับประชาชนลาว มีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพนับถืออย่างยิ่งในสังคมลาว ความศักดิ์สิทธิ์กลายเป็นจุดศูนย์กลางทางจิตใจและจิตวิญญาณของประชาชนลาว เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่เพียงแต่แสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยังสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของลาว

คำสำคัญ : ศึกษาวิเคราะห์, เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์, สุนทรียศาสตร์

ABSTRACT

The research aims 1. Study the concept and theory of aesthetics 2. Study the history of That Luang Stupa in Vientiane 3. Analyze That Luang Stupa in Vientiane according to aesthetics. This is a qualitative research.

The research results found that: 1. Aesthetic concept and theory The mental process involved in the perception of beauty is divided into 4 main theories: subjective theory, objective theory, relativistic theory, Buddhist aesthetics theory. 2. That Luang Stupa in Vientiane is located northeast of Patuxai. That Luang is considered the most important religious site in Laos. It is a national symbol and also represents the independence and sovereignty of Laos. That Luang was built in the 16th century. This That Luang has a shape that is unlike any other. It is a combination of Buddhist architecture and the architecture of the kingdom. 3. Aesthetics That Luang in Vientiane is an important place with profound religious and cultural value. It is beautiful according to aesthetics. For the Lao people, it is sacred and highly respected in Lao society. Its sacredness has become the center of the minds and spirits of the Lao people. It is a symbol that not only represents faith in Buddhism but also reflects the strong cultural identity of Laos.

Keywords : An Analytical Study, Phra That Luang Vientiane Pagoda, Aesthetics

1. บทนำ

มรดกทางวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานกับความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ได้ถูกสั่งสมและถ่ายทอด ผ่านทางศาสนสถาน ที่รวมองค์ความรู้ผ่านงานศิลปะที่หลากหลาย โดยเฉพาะในด้านสถาปัตยกรรม ศาสนา ซึ่งสะท้อนทั้งความศรัทธา ความเชื่อ และคุณค่าทางจิตใจของผู้คนในสังคม งานศิลปะประเภท “เจดีย์” ถือเป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในสังคมพุทธ ทั้งในฐานะที่เป็นสถานที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการบูชาพระพุทธเจ้า และเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในยุคหนึ่ง ๆ อีกทั้งยังเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนได้ทำการสักการะบูชา มาเป็นเวลายาวนาน ผ่านยุคสมัยและกาลเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางศิลปวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่การอนุรักษ์ในฐานะที่เป็นศาสนสถาน และโบราณสถาน แต่พุทธศาสนิกชน ยังจำเป็นต้องทำความเข้าใจ ความหมายอันลึกซึ้งที่แฝงอยู่ใน องค์ประกอบการสร้าง เจดีย์ ในที่ต่าง ๆ ตามหลักการวิเคราะห์ทางสุนทรียศาสตร์ ในด้านต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ การศึกษาศิลปะในแง่ของรูปแบบ สัญลักษณ์ และเทคนิคทางสถาปัตยกรรมเพียงอย่างเดียว ยังไม่อาจเข้าถึง “คุณค่าภายใน” และ “ความงามเชิงจิตวิญญาณ” ที่งานศิลปะทางพุทธศาสนา เช่น เจดีย์ ต้องการถ่ายทอดได้อย่างสมบูรณ์ การวิเคราะห์ในมิติของสุนทรียศาสตร์ จึงมี

บทบาทสำคัญในการสื่อให้เห็นความหมายที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นของเจตีย์ ไม่ว่าจะเป็นในด้านของอุดมคติทางธรรม ความสงบเย็นทางใจ หรือแรงบันดาลใจทางศรัทธาที่สื่อถึงผู้พบเห็น

ในบริบทของพระพุทธศาสนา ความงามมิได้เป็นเพียงสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา หากแต่รวมถึง “สภาวะแห่งความสงบ ความสว่าง และความจริง” ที่สามารถสัมผัสได้ด้วยใจ เจตีย์จึงมิใช่แค่องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม แต่เป็นสื่อกลางที่เชื่อมโยงระหว่างโลกทางกายภาพกับโลกแห่งธรรม การวิเคราะห์ด้วยกรอบของ สุนทรียศาสตร์พุทธศาสนา ช่วยให้เข้าใจว่าเหตุใดรูปทรง สี สัน และองค์ประกอบของเจตีย์จึงส่งผลต่อความรู้สึกทางจิตใจของผู้ศรัทธา

นอกจากนี้ การใช้แนวคิดจากสุนทรียศาสตร์ตะวันตก เช่นของอิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant) หรือจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) มาพินิจกับแนวคิดพุทธศิลป์ ยังช่วยขยายมุมมองและกรอบคิดในการวิเคราะห์ความงามในเชิงปรัชญา ซึ่งทำให้เข้าใจมิติของศิลปะเชิงศาสนาได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น ในยุคที่โลกกำลังให้ความสำคัญกับคุณค่าทางจิตวิญญาณควบคู่กับความเจริญทางวัตถุ การศึกษาความงามของเจตีย์ผ่านมุมมองทางสุนทรียศาสตร์ จึงเป็นการย้อนกลับไปค้นหาความหมายแท้ของงานศิลปะทางศาสนา เพื่อส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่สามารถ เข้าใจ ชื่นชม และสืบทอด คุณค่าทางศิลปะและจิตใจในวิถีพุทธต่อไป

เจตีย์พระธาตุหลวง เวียงจันทน์ นับเป็นหนึ่งในเจตีย์ที่มีความสำคัญสูงสุดในประเทศลาว ไม่เพียงแต่ในแง่ศาสนา หากแต่ยังสะท้อนรากฐานทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และจิตวิญญาณของประชาชนลาวมาอย่างยาวนาน แม้จะมีการบูรณะเปลี่ยนแปลงรูปแบบในแต่ละยุค แต่เจตีย์แห่งนี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น สะท้อนให้เห็นถึงความงามทางศิลปะที่ควรค่าแก่การศึกษาเชิงลึก

ที่มาของการศึกษาวิจัยนี้เกิดจากความตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าใจ “ความงาม” ในเชิงจิตวิญญาณและสุนทรียศาสตร์ของพุทธศาสนา ซึ่งมักถูกมองข้ามในงานวิจัยด้านสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์ศิลป์ทั่วไป ผู้วิจัยเล็งเห็นว่าการวิเคราะห์เจตีย์พระธาตุหลวงในมิติของสุนทรียศาสตร์พุทธศาสนา จะเปิดมุมมองใหม่ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อคุณค่าทางศิลปะและจิตใจของงานสถาปัตยกรรมศาสนา

แม้จะมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่ศึกษาพระธาตุหลวงเวียงจันทน์หรือบริบททางวัฒนธรรมของนครหลวงเวียงจันทน์มาก่อนหน้านี้ แต่ลักษณะและแนวทางของงานวิจัยฉบับนี้มีความแตกต่างอย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์คุณค่าความงามของเจตีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ผ่านกรอบแนวคิดของสุนทรียศาสตร์ทางพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการพิจารณาทั้งในด้านปรัชญา ความงามเชิงจิตวิญญาณ และการรับรู้ทางศิลปะในมิติที่ลึกซึ้ง งานวิจัยที่เกี่ยวข้องก่อนหน้านี้ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในด้านอื่นที่มีใช้มิติของสุนทรียศาสตร์โดยตรง เช่น งานวิจัยที่หนึ่ง มุ่งวิเคราะห์ความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง โดยกล่าวถึงพระธาตุทั้งในฝั่งลาวและฝั่งไทย ซึ่งเน้นมิติด้านศรัทธาและบริบทชุมชนเป็นหลัก (พระมหาบุญนำ ปรกโม (คนหมั่น), 2560) ส่วนงานวิจัยที่สอง มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเน้นให้เห็นถึงบทบาทของพระธาตุหลวงในฐานะแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม มากกว่าการวิเคราะห์เชิงศิลปะหรือคุณค่าความงามภายในขององค์เจตีย์ (MÂE CHEE VONMANY CHANTHALATH , 2561) ขณะที่งานวิจัยที่สาม เป็นการศึกษาด้านสถาปัตยกรรมของประตูชัย ซึ่งแม้อยู่ในพื้นที่เดียวกันแต่มีวัตถุประสงค์และวัตถุประสงค์ศึกษาที่ต่างออกไปอย่างสิ้นเชิง (จินตะหลา เชื้อโชค, ชัยบุรณ ศิริธนะวัฒน์ และพรรณชลัท สุริโยธิน, 2563) ด้านงานวิจัย

ที่สี่ เป็นการวิเคราะห์รูปแบบโบสถ์ในนครเวียงจันทน์โดยใช้แนวคิดสุนทรียภาพและคติสัญลักษณ์ ซึ่งแม้มีความใกล้เคียงกับกรอบแนวคิดของงานวิจัยฉบับนี้ แต่ก็ยังจำกัดอยู่เฉพาะอาคารโบสถ์ ไม่ได้ศึกษาลึกลงในตัวเจดีย์ และยังไม่เชื่อมโยงมิติจิตวิญญาณของผู้ศรัทธาโดยตรง สุดท้าย งานวิจัยที่ห้า มุ่งศึกษาประวัติศาสตร์พุทธศิลป์และความสัมพันธ์ของพระธาตุในบริบทของผู้คนสองฝั่งโขง โดยเน้นเรื่องความเป็นมาทางวัฒนธรรมและความสำคัญทางสังคมมากกว่าการพิจารณาเจดีย์ในฐานะสื่อกลางของความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ (ธีระวัฒน์ แสนคำ, 2560)

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีความโดดเด่นและแตกต่างจากงานอื่น ๆ โดยเฉพาะในด้านแนวทางการวิเคราะห์ ซึ่งผสมผสานแนวคิดจากสุนทรียศาสตร์ตะวันตกและพุทธสุนทรียะเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นคุณค่าทางจิตใจและความงามภายในของเจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์อย่างลึกซึ้ง และสะท้อนบทบาทของศิลปะสถาปัตยกรรมทางศาสนาในฐานะสื่อกลางทางจิตวิญญาณที่ส่งผลต่อความรู้สึกและความเข้าใจของผู้คนในสังคมพุทธ แม้ว่าพระธาตุหลวงจะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ แต่การศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึกที่มุ่งเน้นการตีความคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ตามแนวทางพุทธสุนทรียศาสตร์ยังมีอยู่อย่างจำกัด ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญในการศึกษาประเด็นดังกล่าว เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะทำให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าของพระธาตุหลวงในมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ ไม่ใช่แต่เพียงเป็นโบราณสถานหรือสัญลักษณ์ของชาติ แต่ในฐานะที่เป็นผลงานพุทธศิลป์ชั้นสูงที่สะท้อนโลกทัศน์ ความเชื่อ และปัญญาของบรรพบุรุษอันจะเป็นประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่านี้ให้ยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสุนทรียศาสตร์
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของเจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์
3. เพื่อวิเคราะห์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตามแนวสุนทรียศาสตร์

3. ระเบียบวิธีวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ ทั้งในเชิงตะวันตกและพุทธสุนทรียศาสตร์ โดยเน้นกรอบแนวคิดสุนทรียศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความงาม (Aesthetic Value), ความรู้สึกและอารมณ์ (Emotion), ความหมายและสัญลักษณ์ (Symbolic Meaning), และคุณค่าทางจิตวิญญาณ (Spiritual Value) รวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม และศาสนา

2. การรวบรวมและจัดลำดับข้อมูล

ดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งข้อมูล ปฐมภูมิ หุติยภูมิ ทั้งตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการ และแหล่งข้อมูลออนไลน์ จากนั้นนำข้อมูลมาแบ่งหมวดหมู่และจัดลำดับตามองค์ประกอบของสุนทรียศาสตร์ทั้ง 4 ด้าน เพื่อสร้างกรอบวิเคราะห์ที่เป็นระบบ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Analytical Description) โดยอาศัยการตีความและเชื่อมโยงแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์เข้ากับลักษณะทางศิลปะและสถาปัตยกรรมของเจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ พร้อมทั้งเสนอข้อคิดเห็นเชิงวิพากษ์ของผู้วิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณค่า ความงาม และความหมายเชิงจิตวิญญาณที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมเจดีย์ในฐานะงานศิลปะเชิงศาสนา

4. ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์ ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้นำ ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์และพุทธสุนทรียศาสตร์ เพื่อนำมาวิเคราะห์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ ผลวิจัยพบว่า สุนทรียศาสตร์จึงมีคุณลักษณะพิเศษสองส่วน คือ ส่วนแรกที่สัมพันธ์กับศิลปะ เนื่องจากมันสามารถแสดงออกได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องใช้เหตุผลหรือการวิเคราะห์ที่ซับซ้อน ส่วนที่สองสัมพันธ์กับปรัชญา เพราะมีการพยายามหาเหตุผลเพื่ออธิบายคุณค่าทางความงามและการกำหนดมาตรการสากลที่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ได้ เมื่อการตีความคุณค่าทางความงามมีอิสระในการเลือกตีความ อาจทำให้มีการแบ่งประเภทเกณฑ์การตัดสินคุณค่าทางความงามออกเป็น 3 แบบ ได้แก่ (1) เชิงจิตวิสัย ซึ่งเน้นการรับรู้และสัมผัสโดยตรงจากบุคคลแต่ละคน (2) เชิงวัตถุวิสัย ซึ่งเน้นการมองคุณค่าของสิ่งที่สามารถสัมผัสได้จากภายนอก เช่น วัตถุ หรือรูปทรง และ (3) เชิงสัมพัทธวิสัย ซึ่งมีการประเมินคุณค่าตามมุมมองที่สัมพันธ์กับประสบการณ์และบริบทที่แตกต่างกันไปตามสังคมและเวลา จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พระธาตุ หรือธาตุในที่นี้จะให้ความหมายหรืออธิบายในทางศาสนาโดยเน้นในเรื่องของอัฐิธาตุ หรือกระดูกของพระพุทธเจ้าและเหล่าพุทธสาวก ซึ่งเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนในอดีตจนถึงปัจจุบันให้ความศรัทธาและเคารพสักการะมาตลอด การสร้างพระธาตุ สลูป เจดีย์ต่าง ๆ เพื่อเป็นที่บรรจุพระอัฐิธาตุ จึงเป็นการแสดงออกถึงความเชื่อและความเคารพในพระรัตนตรัย นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างสถานที่ที่สามารถใช้เป็นที่พักการบูชาและระลึกถึงคุณพระพุทเจ้าและพระอริยสงฆ์ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในพุทธศาสนา ทั้งนี้สลูปและเจดีย์ยังคงเป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์และการหลุดพ้นจากทุกข์ภัยตามแนวคิดของพระพุทธศาสนา

5. หลักทฤษฎีสุนทรียศาสตร์

จากการวิเคราะห์หลักทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic Theory) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาความงามและการรับรู้ความงามในด้านต่าง ๆ ทั้งในศิลปะ ธรรมชาติ และชีวิตประจำวัน โดยมักจะมีแนวทางที่หลากหลายในการอธิบายและตีความความงาม ทฤษฎีต่าง ๆ ในสาขานี้ไม่เพียงแต่ช่วยเราเข้าใจว่า

อะไรคือสิ่งที่สวยงาม แต่ยังช่วยให้เราเข้าใจถึงกระบวนการทางจิตใจที่เกี่ยวข้องในการรับรู้ความงาม และการประเมินค่าความงามของสิ่งต่าง ๆ โดยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ทฤษฎีหลัก ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีแบบจิตวิสัย (Subjectivism) ทฤษฎีจิตวิสัย หรือที่เรียกว่าอัตวิสัย เป็นแนวคิดที่มองว่าความงามและคุณค่าทางสุนทรียะเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์และความรู้สึกของบุคคล ผู้ที่รับรู้หรือผู้ที่สังเกตเห็นจะเป็นผู้ที่กำหนดความงามจากการตอบสนองทางจิตใจและอารมณ์ของตนเอง โดยไม่ขึ้นกับคุณสมบัติที่แท้จริงของวัตถุหรือสิ่งที่ถูกมอง เช่น เมื่อบุคคลเห็นภาพวาดที่สวยงาม พวกเขาจะตอบสนองต่อภาพนั้นในรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง บางคนอาจรู้สึกว่าเป็นภาพที่มีคุณค่าทางศิลปะมาก ในขณะที่บางคนอาจเห็นว่ามันเป็นแค่ภาพธรรมดา คุณค่าทางสุนทรียะในทฤษฎีนี้จึงเป็นผลมาจากการที่จิตของผู้รับรู้ตอบสนองต่อสิ่งที่รับรู้เท่านั้น และไม่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของสิ่งที่ถูกมอง แนวคิดนี้ได้แสดงให้เห็นว่า ความงามไม่สามารถวัดหรือกำหนดได้จากมาตรฐานที่เป็นกลางหรือวัตถุประสงค์ และการตีความความงามนั้นจึงเป็นเรื่องส่วนบุคคล โดยเฉพาะในศิลปะ การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้รับรู้สามารถเปลี่ยนแปลงและหลากหลายได้ตามความชอบและความรู้สึกส่วนตัวของแต่ละบุคคล

2. ทฤษฎีแบบวัตถุวิสัย (Objectivism) ทฤษฎีวัตถุวิสัยเป็นมุมมองที่ตรงกันข้ามกับทฤษฎีจิตวิสัย เพราะมองว่า คุณค่าทางสุนทรียะและความงามนั้นมีอยู่ในตัวของวัตถุเอง ไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้หรือการตอบสนองของผู้รับรู้ คุณสมบัติของวัตถุที่ทำให้มันสวยงามหรือมีคุณค่านั้นจะเป็นสิ่งที่อยู่ในตัวมันเองและไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบุคคลที่มอง หรือบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น คุณค่าทางสุนทรียะในทฤษฎีนี้เป็นคุณค่าที่มีอยู่ในวัตถุอย่างแท้จริง (Intrinsic Value) ซึ่งสามารถพิสูจน์และตรวจสอบได้อย่างเป็นกลาง ตัวอย่างเช่น ในการพิจารณาภาพศิลปะที่มีความสวยงามตามทฤษฎีนี้ ผู้รับรู้จะมองหาคุณสมบัติที่มีอยู่ในงานศิลปะนั้น ๆ เช่น การจัดองค์ประกอบ สี สัน หรือเทคนิคที่ใช้ในการวาดภาพ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะถูกพิจารณาเป็นตัวชี้วัดความงามที่เป็นมาตรฐานที่สามารถตรวจสอบได้โดยไม่ขึ้นกับผู้ชม ความสวยงามในทฤษฎีนี้จึงเป็นสิ่งที่เป็กลางและอาจมีการตรวจสอบด้วยหลักเหตุผลหรือลักษณะเชิงวิทยาศาสตร์

3. ทฤษฎีแบบสัมพัทธวิสัย (Relativism) ทฤษฎีสัมพัทธวิสัยเชื่อว่าไม่มีความจริงที่ตายตัวเกี่ยวกับความงาม แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางวัฒนธรรม สังคม หรือเวลา สิ่งที่ถูกถือว่าเป็นความงามในที่หนึ่งอาจไม่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินความงามในที่อื่นได้ ความจริงและคุณค่าทางสุนทรียะสามารถมีหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับสถานการณ์และมุมมองของผู้รับรู้ การประเมินความงามในทฤษฎีนี้จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น บริบททางสังคม วัฒนธรรม และค่านิยมในสังคมนั้น ๆ ตัวอย่างเช่น ในสังคมหนึ่งอาจให้ความสำคัญกับความงามจากธรรมชาติ ในขณะที่อีกสังคมอาจเห็นความงามในความแปลกใหม่หรือการสร้างสรรคในศิลปะ ความงามจึงเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการรับรู้ของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ยังกล่าวถึงการผสมผสานระหว่างสิ่งที่เห็นว่าเป็นวัตถุและสิ่งที่อยู่ในจิตใจของผู้รับรู้ว่าเป็นสิ่งที่สร้างความงาม ความงามจะเกิดขึ้นเมื่อทั้งสองสิ่งนี้ทำงานร่วมกัน เช่น เมื่อบุคคลเห็นทิวทัศน์ที่สวยงามในสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามฤดูกาล การรับรู้ความงามนี้จะเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่มองเห็นกับความรู้สึกของผู้รับรู้ที่เชื่อมโยงกับค่านิยมและประสบการณ์ส่วนตัว

4. ทฤษฎีพุทธสุนทรียศาสตร์ (Buddhist Aesthetics) ทฤษฎีนี้มีความสำคัญในแนวคิดของพระพุทธศาสนา โดยเน้นการพัฒนาคุณธรรมภายในจิตใจเพื่อบรรลุความงามที่แท้จริง ซึ่งการพัฒนาคุณธรรมและจิตใจนี้จะนำไปสู่การบรรลุถึงการมีชีวิตที่สงบสุขและปราศจากทุกข์ พระพุทธศาสนาได้สอนให้เกิดความงามภายในผ่านการปฏิบัติธรรมและการฝึกฝนจิตใจในสามระดับ ได้แก่

งามเบื้องต้น ความงามที่เกิดจากการมีศีลที่ดีและการรักษาระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต บุคคลที่มีความงามเบื้องต้นจะมีพฤติกรรมที่เรียบร้อยและเหมาะสมตามหลักธรรม ทำให้พวกเขาดูงดงามในทุกการกระทำและการแสดงออก

งามท่ามกลาง ความงามที่เกิดจากการมีสมาธิ การควบคุมจิตใจจากกิเลส และการรักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอก เมื่อบุคคลสามารถควบคุมอารมณ์และความรู้สึกได้ ความงามทางจิตใจจะเกิดขึ้น ทำให้พวกเขามีความสุขและจิตใจที่สะอาด

งามที่สุด ความงามที่เกิดจากปัญญา ความรู้ที่เกิดจากการรู้ตามความจริง การทำลายกิเลสภายในได้ จึงทำให้บุคคลมีชีวิตที่สงบสุขและสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้

การมีความงามในระดับเหล่านี้จะนำไปสู่ความสุขที่แท้จริงและทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเต็มที่ทั้งในทางจิตใจและการดำเนินชีวิตประจำวัน การพัฒนาด้านคุณธรรมจะช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความทุกข์และแบ่งปันความสุขไปยังผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ทั้ง 4 แบบนี้ จะเห็นได้ว่ามีมุมมองที่หลากหลายในการเข้าใจความงามและการประเมินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการมองความงามจากจิตใจของผู้รับรู้หรือจากคุณสมบัติของวัตถุเอง รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมภายในตัวบุคคล ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้ล้วนแต่มีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ความงามและการดำเนินชีวิตที่ดี

เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทร์กับหลักทฤษฎีสุนทรียศาสตร์

เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์ เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทร์ กับหลักทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทำให้รู้ว่า พระธาตุหลวงเวียงจันทร์ เป็นสถานที่สำคัญที่มีคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งสำหรับประชาชนลาว โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระธาตุหลวงเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่เคารพนับถืออย่างยิ่งในสังคมลาว ความศักดิ์สิทธิ์ของพระธาตุหลวงทำให้นันกลายเป็นจุดศูนย์กลางทางจิตใจและจิตวิญญาณของประชาชนลาว เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่เพียงแต่แสดงถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ยังสะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งของลาว พระธาตุหลวงไม่ได้เป็นแค่สถานที่บูชาศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่ยังมีมีความสำคัญในด้านสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์และวิจิตรพิสดาร การออกแบบเจดีย์มีการแกะสลักลวดลายที่ละเอียดและซับซ้อน ซึ่งสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญในศิลปะการก่อสร้างของชาวลาวในอดีต สถาปัตยกรรมของพระธาตุหลวงมีการผสมผสานระหว่างศิลปะแบบดั้งเดิมและการประยุกต์ใช้เทคนิคใหม่ๆ ซึ่งสร้างความงามที่ไม่เหมือนใคร นอกจากนี้ พระธาตุหลวงยังเป็นตัวแทนของการถ่ายทอดและการอนุรักษ์ความรู้ด้านการก่อสร้างและศิลปะที่ลาวมีมาตั้งแต่อดีต

พระธาตุหลวงเวียงจันทร์กับความงามในมิติทางด้านจิตวิญญาณ, สถาปัตยกรรม, ศาสนาและวัฒนธรรม

เป็นตัวอย่างที่ดีในการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์และพระพุทธศาสนาในแง่ของความงามทางสถาปัตยกรรมและการทำหน้าที่เป็นสถานที่ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของพุทธศาสนิกชนในประเทศลาว

ความงามในมิติทางด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Aesthetics): (จิตวิสัย) พระธาตุหลวงไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ที่มีความงามทางสถาปัตยกรรม แต่ยังเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในทางจิตวิญญาณ โดยการไปเยี่ยมเยียนและบูชาที่พระธาตุหลวงนั้นถือเป็นการปฏิบัติธรรมและการสักการะบูชาที่สำคัญในพุทธศาสนา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับหลักสุนทรียศาสตร์ในด้านจิตวิญญาณที่กล่าวถึงความงามในระดับลึกซึ้งของชีวิตและการบรรลุธรรม

ความงามในมิติทางด้านสถาปัตยกรรม (Architectural Aesthetics): (วัตถุวิสัย) พระธาตุหลวงเวียงจันทน์มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น โดยมีการผสมผสานศิลปะและสถาปัตยกรรมจากอินเดียและศรีลังกา แต่ยังคงสะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ของลาว รูปทรงของพระธาตุที่สูงเด่นทำให้ผู้คนมองเห็นจากระยะไกล และมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในด้านความศักดิ์สิทธิ์และการบรรลุธรรม

ความงามในมิติทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม (Religious and Cultural Aesthetics): (สัมพัทธวิสัย) ความงามของพระธาตุหลวงยังสะท้อนถึงการปฏิบัติศาสนกิจและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับการสักการะและความเคารพต่อพระพุทธศาสนา ชาวลาวเชื่อว่า พระธาตุหลวงเป็นสถานที่ที่มีพลังศักดิ์สิทธิ์ เป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์และการหลุดพ้นจากทุกข์ ซึ่งสามารถเข้าใจได้ในแง่ของสุนทรียศาสตร์ที่ไม่จำกัดอยู่แค่ความสวยงามทางภายนอก แต่ยังรวมถึงความสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมของสถานที่นั้นด้วยการเชื่อมโยงระหว่างความงามทางภายนอกและภายใน (External and Internal Beauty): พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ไม่เพียงแต่มีความงามภายนอกในด้านสถาปัตยกรรม แต่ยังเป็นตัวแทนของความงามที่เกิดจากภายใน ผ่านการสักการะและการทำสมาธิ ซึ่งเป็นกระบวนการที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจของผู้ที่มาเยี่ยมเยียน ทำให้ผู้คนสามารถสัมผัสถึงความสงบและศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยตาเปล่าแต่สามารถรู้สึกได้จากภายใน โดยรวมแล้ว พระธาตุหลวงเวียงจันทน์เป็นตัวอย่างของสุนทรียศาสตร์ที่สะท้อนถึงความเชื่อทางศาสนาและความงามในระดับลึกซึ้งที่เชื่อมโยงกับการปฏิบัติธรรมและการเคารพสักการะในพระพุทธศาสนา และทำให้เกิดความเข้าใจในคุณค่าทางจิตใจและจิตวิญญาณของผู้คนที่มาเยี่ยมเยียน

นอกจากความสำคัญทางด้านศาสนาและสถาปัตยกรรมแล้ว พระธาตุหลวงยังเป็นสถานที่ที่มีบทบาทสำคัญในด้านประเพณีและวัฒนธรรมของลาวทุกๆ ปีจะมีการจัดงานบุญประเพณีที่สำคัญ ซึ่งจะมีประชาชนจากทั่วประเทศเดินทางมาที่นี่เพื่อบูชาและร่วมพิธีกรรมทางศาสนา รวมถึงการแสดงออกถึงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตั้งอยู่ในสถานที่นี้ การที่พระธาตุหลวงกลายเป็นสถานที่ที่มีการบูชาและเคารพมาตลอดหลายร้อยปีทำให้สถานที่แห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นศูนย์กลางทางศาสนา แต่ยังเป็นแหล่งความรู้และแหล่งกำเนิดคุณค่าในทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของประชาชน ด้วยเหตุนี้ พระธาตุหลวงเวียงจันทน์จึงถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญทางศาสนา วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมที่สามารถเชื่อมโยงทุกภาคส่วนของสังคมและเผยแพร่คุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจไปสู่รุ่นหลังอย่างยั่งยืน โดยผ่านการบูชาผ่านพระธาตุและการรักษาเอกลักษณ์ทางศิลปะและสถาปัตยกรรมให้คงอยู่ตลอดไป

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นำเสนอต่อภาครัฐเพื่อจัดทำเป็นนโยบายเชิงปฏิบัติ ในด้านการอนุรักษ์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตามแนวสุนทรียศาสตร์ และประยุกต์ใช้กับปรัชญาภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ สถาปัตยกรรมทางโบราณคดีอื่นๆ 2. จัดทำเป็นหลักสูตรต่อสถาบันการศึกษาที่ทำการเรียนการสอนด้านสถาปัตยกรรมเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตตามแนวสุนทรียศาสตร์ให้เกิดประสิทธิภาพ

ข้อเสนอเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยนั้น ควรนำทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์มาวิเคราะห์เจดีย์ทำให้เกิดองค์ความรู้เพิ่มขึ้นในการที่จะส่งเสริมคุณค่าด้านจิตใจแต่ยังมีอีกหลายประเด็นซึ่งการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เจาะลึก ไปในรายละเอียด ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อให้เกิดงานวิจัยในมุมมองที่ต่างกันไปดังนี้ 1) วิเคราะห์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตามแนวจริยศาสตร์ 2) วิเคราะห์เจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์กับวิถีพุทธเชิงวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยว 3) ศึกษารูปแบบการสร้างเจดีย์พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ตามแนวพุทธปรัชญา

บรรณานุกรม

จินตะหลา เชื้อโซก, ชัยบุรณ์ ศิริชนะวัฒน์ และพรรณชลัท สุริโยธิน. (2563). องค์ประกอบสถาปัตยกรรมปะตู

ไซ ในนครหลวงเวียงจันทน์ ส.ป.ป. ลาว. วารสารสารศาสตร์, 3(2), 450-462.

นายธีรวัฒน์แสนคำ. (2560). พระธาตุสำคัญในล้านช้าง : วิเคราะห์ประวัติศาสตร์พุทธศิลป์ ความสัมพันธ์กับผู้คนสองฝั่งโขง. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาบุญนำ ปรกภูมิ (คนหมั่น). (2560). การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อและการบูชาพระธาตุของชาวพุทธในล้านช้าง. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

MÂE CHEE VONMANY CHANTHALATH. (2561). An Approach For Enhancing The Buddhist Cultural Tourism of Wat Thatloun, Viantian, Lao People' S Democratic Republic, Master of Arts Buddhist Studies, Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.